PETRA
PREŠOV, ul. SRR 1

Obchod s cirkevnými potrebami a kníhkupectvo má na sklade

Prot. doc. P. Aleš: **Cirkevné dejiny**	95,–
Trebník	40,–
Pravoslávny katechizmus (český a rus.)	10,–
Pravoslávny katechizmus (slov.)	9,–
Fencik: Liturgika (rus.)	3,80
Prot. B. Aleš: **Liturgika** (česká)	3,–
Patriarcha Alexij: Výbor z diela (český)	10,–
Patriarcha Sergij: **O spasení** (slov.)	10,–
Metropolita Nikolaj: **Výňatok z diela**	12,–
Prof. dr. Pružinský: **Patrológia I. a II. diel**	101,–
Metr. Jelevferij: **Na Božej nive** (slov.)	10,–
Cirkevné právo	37,–
Homiletika	10,–
Dr. Kačur I.: **Stručný prehľad cirkevnej archeológie**	15,–
Dr. Kernaševič: **Pastorálka**	18,–
Dr. Kernaševič: **Všeobecný typikon**	16,–
Praktický trebník	40,–
Teologický zborník II.	56,–
Základné bohoslovie	24,–
Obrázky „Pamiatka na sv. Prijímanie“	3,–
Nový zákon (cirk. slovanský)	50,–
Dr. Š. Balogh: **Úvod do filozofie**	10,–
Služebník (cirk. slovanský)	60,–
Istorija pravosl. cerkvi (rusky)	4,–
Teologický zborník IV.	52,–
Dr. P. Kernaševič: **Zrovnávacie bohoslovie**	112,–

Budúce číslo vyjde 10. júna 1975

Vydáva: Pravoslávna cirkev v Československu, Prešov, v CN Bratislava. **Redakcia:** Prešov, Slovenskej republiky rád č. 1, tel. 313 79. Vedie red. rada **Vedúci a zodp.** redaktor prof. dr. P. Kernaševič. Technický red.: prot. R. Ferenc. Vychádza 12-krát do roka. Tlačia Dukelské tlačiarne, národný podnik, Prešov. Ročné predplatné 12 Kčs, jednotlivé číslo 1 Kčs. Rozširuje **PNS**. Objednávky prijíma každý poštový úrad a doručovateľ. Zahraničnú objednávku treba adresovať: PNS – Ústr. expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. č. 48 – Povolené SÚTI 15/8 z 27. 12. 1972.

ODKAZ sv. CYRILA A METODA

ROČNÍK XXI. – ORGÁN PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI – č. 5/1975

Detská príloha nášho Odkazu

Milé deti, na svete, medzi ľuďmi, je už taký zvyk: radi oslavujeme sviatok toho človeka, ktorého máme radi. A v máji je nemalý sviatok. To oslavuje naša vlasť zmŕtvychvstanie po hroznej temnote, do ktorej ju uvrhli fašisti, oslavuje koniec vojny, porážku „nadľudí". Pristavme sa pri tých „nadľuďoch". — Nemeckí a iní fašisti si v štyridsiatych rokoch zaumienili, že obsadia celý svet, ale nie hociakými ľuďmi, ale len ľuďmi tzv. čistej rasy. Teda na celom svete mali bývať ako ľudia len ľudia svetlovlasí a modroocí. Tí druhí, ktorí vyzerali ináč, alebo Židia, Cigáni, a nepreľaknite sa, všetci Slovania, mali byť otrokmi na takto usporiadanom svete. Mali byť otrokmi, kým by vládali pracovať za ozaj neľudských podmienok. Perspektívne, teda v ďalšej budúcnosti sa počítalo, že všetci budú pozabíjaní, ich kosti spracujú na mydlo a vlasy dajú do posteľných matracov. Zlato z ich opravených zubov sa vyláme, a štát „nadľudí" bude opäť bohatší. Takzvané matky čistej rasy budú musieť rodiť deti pre štát, aby mal dosť ľudí na riadenie takéhoto spotvoreného sveta. — Akýkoľvek iný názor na usporiadanie sveta, vedenie vojny, na súkromný život, alebo na vodcu „nadľudí" — ich pozemského bôžika — sa trestal neodkladnou smrťou. A pretože veľa a veľa ľudí skutočne malo iný názor na svet, názor normálny, vznikli koncentračné tábory, Buchenwald, Terezín, Dachau, Osvienčim, Treblinka a mnohé iné. Tam normálnych ľudí neľudsky týrali a keď už nemohli pracovať, zabíjali ich a spaľovali v krematóriách, teda v peci. Mnohým uväzneným mamičkám sa v takom koncentráku narodilo dieťa; bolo okamžite usmrtené, lebo ani city lásky tu neboli dovolené. Obludnosť a nenormálnosť fašizmu sa zadlávila vlastnou chamtivosťou: Napoleón sa tiež zastavil v Rusku a napokon utekal, takisto i Hitler. Druhá svetová vojna znamenala zásluhou spojencov — ZSSR, USA, Veľkej Británie a Francúzska a zásluhou masy hrdinov, ktorých mená poznáme, ale mnohých sa už pozabúdali, koniec štátu „nadľudí", ktorí boli svetom odsúdení ako vojnoví zločinci a mnohí z nich boli i popravení po Norimberskom procese. — Nezanikol však fašizmus, prosím, to nie je fráza, ja frázy neľúbim. Fašizmus čaká na príležitosť. Chopil sa jej v Chile, ako sa zdá, pozíciu celkom stratil v Portugalsku, ale obchádza a čaká, so smrtkou na čele, ale i v podobe elegantných a zámožných ľudí záhadnej minulosti i prítomnosti, čaká, že snáď niekedy prestaneme bdieť a že sa potom naplní náš osud — Slovania budú vyvraždení. — Nie, pevne verím, že je nás dosť a že sme všetci príliš dobre poučení, aby sme zavčas rozpoznali ohavnú tvár fašizmu, nech už sa skrýva za kýmkoľvek. Prajem vám, aby ste radostne oslávili 38. výročie nášho oslobodenia Sovietskou armádou!

Vaša teta Helena

Veľkonočné posolstvo

POSVÄTNEJ SYNODY PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI V ČESKOSLOVENSKU JEJ DUCHOVENSTVU A VERIACIM

Christos voskrese!

Drahí otcovia, bratia a sestry,

„Poďteže, plesajme Hospodinu, zazvučme skale našej spásy" (Ž. 95, 1). Týmito slovami žalmistu nás volá naša duchovná matka svätá cirkev k účasti na zvláštnej radosti v tento svetlý deň Christovho vzkriesenia. Anjeli na nebesiach a ľudia na zemi oslavujú vzkrieseného Pána. Slávnostné veľkonočné piesne hlásajú, že bola vykonaná naša spása.

Na vzkriesení Bohočloveka Isusa Christa je založená celá naša viera a učenie, náš súčasný duchovný a budúci nebeský život. „Ja som vzkriesenie a život" (Ján 11, 25), hovorí nášmu srdcu sám Spasiteľ a Pán. Od začiatku kresťanstva bolo Jeho vzkriesenie hlavným obsahom kázní a zvestovania evanjelia. Oslavujeme ho ako víťazstvo nad smrťou.

Z celej duše vám blahoželáme k svetlému sviatku Christovej Paschy. Po svojom zmŕtvychvstaní povedal Isus Christos apoštolom: „Pokoj vám!" Tento veľkonočný pozdrav platí pre nás. Volá nás, aby sme žili v pokoji, jednote a láske. Naša pravoslávna cirkev sa pri každej bohoslužbe modlí za mier na celom svete. Vedie svoje duchovné deti, aby svojou prácou slúžili pokoju, po ktorom túžia všetky národy sveta. Mier je nepostrádateľný pre ich blaho a bratskú spoluprácu (2 Kor. 5, 18—19).

Úsilie o nastolenie spravodlivého mieru vo svete je základnou úlohou všetkých ľudí dobrej vôle. Preto sa tešíme z uvoľňovania medzinárodného napätia, čoho sme svedkami. Vyslovujeme mravnú podporu tým, ktorí sa usilujú o nastolenie spravodlivého mieru na Blízkom východe. S hlbokým rozochvením spomíname na svojich pravoslávnych bratov na Cypre. Posielame im a ich prezidentovi Jeho Blaženstvu arcibiskupovi Makariovi vrúcne veľkonočné pozdravy so želaním rýchleho a pokojného riešenia situácie v ich vlasti a upevnenia jej samostatnosti.

Tohto roku radostne oslavujeme s našimi spoluobčanmi oslobodenie spod nacizmu, čo sa stalo pred tridsiatimi rokmi víťazstvom Sovietskej armády. Naša sloboda bola vykúpená miliónovými obeťami na životoch jej príslušníkov a našich bojovníkov proti nacizmu.

Naša nesmierna vďaka nás zaväzuje, aby sme spoločne s naším ľudom sa s nadšením podieľali na ďalšom budovaní svojej socialistickej republiky, napomáhali v rozvoji jej hospodárskej sily a upevnení jej bezpečnosti.

Dôstojní otcovia, bratia a sestry! Nech nám v tejto činnosti pomáha milosť vzkrieseného Pána. Nech žehná všetkým našim dobrým snahám. Pre nás je posilou to, že nám Christos sľúbil po svojom vzkriesení neprestajnú prítomnosť: „Ja som s vami po všetky dni, až do konca sveta" (Mat. 28, 20).

Voistinu voskrese!

Praha, Pascha Christova 1975

S láskou v Christu ukrižovanom a vzkriesenom

† Dorotej,
metropolita pražský
a celého Československa

† Nikolaj,
biskup prešovský,
námestník metropolitu

† Cyril,
biskup michalovský

Vzkriesenie — naša radosť

„Čo hľadáte živého medzi mŕtvymi? Niet Ho tu, ale vstal!" (Lk. 24, 5—6).

Pascha Christova! Sviatok života a obnovy. Všade okolo seba počujeme radostné pozdravy. — **„Christos voskrese — Voistinu voskrese!"**

Koľko radosti je v týchto slovách pre pravoslávneho kresťana. Možno povedať, **že v nich je stred všetkých kresťanských radostí.** Prekrásne, uchvacujúce paschálne piesne nadchýňajú dušu... **Dávajú radosť srdciam tých, ktorí s vierou prijímajú ich zvesti.** I dieťa, ktoré ich prvýkrát počulo, cíti vzrušujúcu radosť. Starec, ktorý už mnohokrát oslavoval vo svojom živote Paschu, sa opäť akoby stával dieťaťom a oslavuje Vzkriesenie Christovo s detskou radosťou, — a detstvo, milé, dávno minulé detstvo, znovu ožíva v zázračných dňoch Paschy a znovu ožívajú po tieto dni nádeje a túžby, ktorými žila a radovala sa duša kedysi dávno. V týchto nádejách a očakávaní spočíva nádej celého života, ohlas večného sviatku, ligot nekončiaceho dňa v kráľovstve nebeskom.

Ľudia sa hrnú do chrámov, zlievajú sa do jedného veselého, radostného davu.

Christos z hrobu zažiaril a všetko sa naplnilo svetlom: nebo i zem... I my sa obraciame za svetlom k Isusu Christovi, k Vzkriesenému svetlu, aby sme mohli rozptýliť mračno temných pochybností, prízrakov, aby sme sa mohli na seba otvorene pozrieť, na náš život, pokrytý oblakom osudu sveta a človeka.

Christos voskrese! Pre človeka nastal ozajstný posvätný, spasiteľný svetlý deň ožiarenia. Čie srdce by zostalo chladné? Čia duša ľahostajná? Čí rozum nepochopí veľkosť Christovho vzkriesenia?

Christos je pre nás našou životnou cestou. Je naším dychom, naším svetlom, naším pokrmom i nápojom, naším verným ukazovateľom cesty, ktorá vedie k blaženosti. Christos vstal z mŕtvych a Jeho vzkriesenie sa stalo znamením nášho vzkriesenia.

„Ak totiž všetci umierajú v Adamovi, tak všetci aj ožijú v Christovi" (1 Kor. 15, 22).

V zázračnom svetle víťazstva Christa kresťan vidí, že dobro je silnejšie než zlo. Preto je Vzkriesenie tak radostným a drahým sviatkom pre veriaceho človeka.

„Voskresenija deň, i prosvitimsja toržestvom, i druh druha obimem! Rcem: bratie! I nenaviďaščim nas prostim vsja voskresenijem i tako vozopijim: Christos voskrese iz mertvych, smertiju smerť poprav i suščim vo hrobich život darovav!"

(ŽMP 5/51)

Výzva

K VERIACIM PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI NA 30. VÝROČIE OSLOBODENIA ČESKOSLOVENSKA SOVIETSKOU ARMÁDOU

Drahí bratia a sestry!

Spomíname a oslavujeme významné 30. výročie vyvrcholenia národnooslobodzovacieho boja československého ľudu a oslobodenia Československa Sovietskou armádou, ktorá má najväčší podiel na porážke nemeckého fašizmu.

Ako veriaci kresťania vzdávame vďaku Bohu za to, že požehnal obetavému boju, ktorý priniesol vytúženú slobodu aj našim národom.

Už v roku 1938, kedy mníchovskou zradou západných mocností sme boli nútení vydať pohraničné územia, pozdvihol svoj hrdinský hlas vladyka Gorazd a v svojom posolstve pravoslávnym cirkvám sveta protestoval proti nacistickej okupácii. Náš ľud povstal proti fašistickým okupantom a do tohto hrdinského boja sa zapojili mnohí veriaci, duchovní a predstavitelia našej cirkvi. Statočný boj viedol vladyka Gorazd a jeho spolupracovníci, ktorí poskytli úkryt národným mstiteľom po útoku na kata nášho ľudu Heydricha v krypte pražskej pravoslávnej katedrály. Životom zaplatili za svoj statočný čin a česká pravoslávna cirkev bola zakázaná a rozpustená. Veľké obete neboli prinesené zbytočne. Stalo sa skutkom to, čo si želal vladyka — mučeník Gorazd — víťazstvo sovietskeho ľudu vo Veľkej vlasteneckej vojne.

Výrazný podiel na našom národnooslobodzovacom boji malo slávne Slovenské národné povstanie a májové Povstanie českého ľudu a hrdinstvo československej vojenskej jednotky, vedenej generálom Ludvíkom Svobodom. V jej radoch bojovali tiež tisícky veriacich pravoslávnej cirkvi. V týchto bojoch proti fašistickým okupantom sa natrvalo spečatilo krvou večné priateľstvo a družba našich národov so Sovietskym zväzom.

Po oslobodení a poučení z minulosti náš ľud sa rozhodol draho vykúpenú slobodu zabezpečiť cestou budovania socializmu. A najmä dnes, po 30. rokoch mierového života, sa ukázala správnosť tejto cesty. Vďačíme socialistickému zriadeniu za dnešný mierový život, zo dňa na deň bohatší a plnší.

Kresťania nemôžu chodiť so zatvorenými očami, uspokojiť sa so svojím blahom vo svojej krajine. Preto i naša pravoslávna cirkev všestranne podporuje boj národov proti vojnovým agresiám imperialistov a modlí sa za víťazstvo dobra nad zlom.

Bratia a sestry, obraciame sa na vás, aby ste s väčším úsilím podporovali spolu so všetkými občanmi budovateľskú činnosť Národného frontu a pevne stáli za mierovým úsilím našej socialistickej vlasti. Vieme, že „Hospodin dáva ľudu svojmu silu, Hospodin žehná ľudu svojmu v pokoji" a bude žehnať i naďalej všetkým našim dobrým snahám.

† Dorotej,
metropolita pražský
a celého Československa

† Nikolaj,
biskup prešovský,
námestník metropolitu pražského
a celého Československa

† Cyril,
biskup michalovský

Praha 1975.

Sviatosť Eucharistie

V DIELE SV. CYRILA JERUZALEMSKÉHO A DIONÝZA AREOPAGITA

Prot. I. Karpjak

(pokračovanie)

Poznáme dve diela sv. Cyrila Jeruzalemského: Osemnásť slov k posvácujúcim sa, kde podrobne vykladá starý symbol viery, a Päť tajomných slov k novoposväteným, kde vykladá obrad krstu, myropomazania a Eucharistie. Tieto spisy predstavujú celý rad dogmatických a liturgických kázní prednesených sv. Cyrilom, arcibiskupom jeruzalemským, okolo roku 349. Ruský preklad týchto prác je v **„Diele sv. Otcov"** (SPb, 1913).

Sv. Cyril vo svojom štvrtom tajomnom slove učí o Eucharistii ako o Tele a Krvi Christovej. Uvádza poslucháčom, veriacim jeruzalemskej cirkvi, citáty z prvého poslania apoštola Pavla ku Korintským o tom, ako Christos ustanovil Eucharistiu, a súčasne sa ich pýta: **„Preto, ak sám Isus Christos s určitosťou povedal o chlebe: toto je moje Telo, určite sa nik neosmelí o tom pochybovať. A to, že sám potvrdil a riekol: toto je moja Krv, kto by pochyboval, kto by vyslovil to, že to nie je pravda?“ Ako dôkaz tejto pravdy sv. Cyril uvádza slová Isusa Christa: „Lebo moje Telo je pravý pokrm a moja Krv je pravý nápoj. Kto je moje Telo, a pije moju Krv, zostáva vo mne a ja v ňom“ (Ján 6, 55—56).**

Sv. Cyril Jeruzalemský ďalej spomína na zázrak v Káne Galilejskej a opäť sa pýta: **„On, ktorého pozvali na obyčajný sobáš, uskutočnil nezvyčajný zázrak; o to jasnejšie byť musí, že deťom svadobným daroval Telo svoje a Krv svoju“.** Svojimi slovami sv. Cyril uvádza súbežnosť medzi starozákonnými chlebmi a novozákonným „chlebom nebeským a kalichom spasenia“; tamtí zahynuli, ale títo posväcujú dušu i telo človeka.

Slová žalmistu Dávida: **„Stôl prestieraš mi pred mojimi protivníkmi“,** (Ž. 23, 5) **sv. Cyril vykladá takto: „Pred Tvojím príchodom démoni pripravovali ľuďom stoly poškvrnené, nečisté, preplnené diabolskou mocou; ale po Tvojom príchode, Vladyko, Ty si im pripravil stôl, tajomný a duchovný stôl, ktorý nám pripravil Boh pred vekmi proti démonom. A bolo to úplne spravodlivé, lebo v trapéze tamtej bolo obcovanie s démonmi, ale v tejto — obcovanie s Bohom“.**

Sv. Cyril usudzuje podľa toho všetkého takto: **„Preto s úplnou vierou budeme prijímať Telo i Krv Christovu, pretože ten, ktorý tak činí, stáva sa bytosťou jednej krvi s Christom. Tak sa stávame christonositeľmi, pretože prijímame Jeho Telo a Krv. Pozeraj sa s úctou na chlieb a na víno, lebo ak Vladyka chce, stanú sa Telom a Krvou Christovou. Nech ťa upevňuje viera. Neposudzuj vec podľa chuti, ale presvedč sa vierou, že si prijal Telo a Krv Christovu“.**

(Pokračovanie)

Na slávu týchto dní

PROT. DR. ANDREJ MIHAĽOV,
DEKAN PBF

Pamätník osloboditeľom vo Svidníku

Všetci občania našej vlasti sa pripravujú intenzívnym pracovným úsilím osláviť 30. výročie oslobodenia našej vlasti spod fašistickej poroby slávnou Sovietskou armádou.

V dobách poroby náš ľud bez rozdielu národnosti, náboženstva túžobne očakával slobodu, chcel sa ujať vlády nad svojou vlasťou. Pravoslávna cirkev, ktorá bola zaznávaná tak ako počas býv. ČSR, tak aj počas tzv. „Slovenského štátu“, v protektoráte úplne zakázaná, tešila sa spolu so svojimi veriacimi z rodiacej sa slobody. Každý jej duchovný zapaľoval srdcia ľudu a boli i takí duchovní, ktorí v prvých radoch stáli proti bezpráviu. Symbolom nášho vlastenectva je náš biskup — mučeník vladyka Gorazd: s hrdo vztýčenou hlavou sa pozeral do hlavne pušky spolu so svojimi najbližšími spolupracovníkmi, lebo vedel, že zomiera za vec spravodlivú, za slobodu vlasti, za mier vo svete a za sociálnu spravodlivosť. Slúži na chválu našej cirkvi, že jasne preukázala svoj vlastenecký postoj a v úzkej spätosti s ľudom v spoločnom boji proti fašizmu pomáhala otvoriť bránu slobody, pomáhala pri zrode mieru a spoločenského pokroku.

Spomienka na 9. máj 1945 nám sprítomňuje nezabudnuteľný fakt, že vtedy si ľudia padali do náručia, plakali radosťou nad tým, že kosa vojnovej smrti je zlomená, že je koniec utrpenia a začiatok nového života. Myšlienka na nový život nás všetkých hriala a pomáhala zotrieť slzy i tým najpostihnutejším, vdovám i deťom bez rodičov.

Koľko bolo obetí druhej svetovej vojny, nad koľkými synmi ešte dnes mamy plačú a v kútiku srdca nesú si ďalej nádej, že sa azda syn, či muž, či dcéra vrátia . . .

Oslobodenie našej vlasti si vyžiadalo obrovské obete na životoch, obrovské materiálne škody. Za našu slobodu vďačíme len a len Sovietskej armáde. Státisíce synov a dcér sovietskeho ľudu odpočívajú v našej rodnej zemi. K nebu sa u nás týčia mnohé pamätníky postavené týmto hrdinom, lebo

im vďačíme za našu slobodu. Tieto pamätníky nám pripomínajú a pripomínať budú, že sovietsky človek je naším najvernejším bratom, osloboditeľom a verným spojencom.

Deviaty máj je významným medzníkom v dejinách našich národov. Náš ľud vtedy začal odstraňovať vojnové trosky a budovať nový, socialistický domov, aby už viac za náš stôl si nesadla bieda, aby nikdy viac naši robotníci nepadali na dlažbu ulíc zranení žandárskou strelou, pretože chceli kúsok chleba, kus ľudskej dôstojnosti a koniec vykorisťovania.

Je pravda, že cesta k terajšej našej socialistickej prítomnosti nebola bez prekážok. Len si spomeňme na to, čo vystrájali dedinskí boháči pri zakladaní JRD: nahuckali drobných roľníkov, a tí si ľahali pred traktory, dedinskí kulaci sabotovali dodávky obilia. Ale pokrokoví roľníci predsa zvíťazili, i keď niektorí z nich padli za vec socializmu zradnou rukou nepriateľa. Dnes naše deti a vnúčatá ani veriť nechcú, ako sa rodila dnešná socialistická prítomnosť. Je to pre nich rozprávka.

Tri desaťročia znamenali pre nás veľké premeny. Nikdy nesmieme preto na minulosť zabudnúť. Je našou povinnosťou pripomínať mladým všetky hrdinstvá nášho ľudu pri budovaní socializmu. Tak, ako sme v Deň víťazstva ďakovali Pánu Bohu za Jeho milosť, že sme sa mohli slobody dočkať, že je koniec násilia, brutality a strachu, teraz nás naša kresťanská etika zaväzuje slúžiť mieru — čiže neustále pracovať pre blaho blížnych, vytvárať podmienky pre trvalý mier, ale i odhaľovať činnosť protimierových síl. Len takto sa začleníme do celosvetového mierového hnutia.

Nezabudnuteľné slová nášho prvého robotníckeho prezidenta Klementa Gottwalda „Buduj vlasť, posilníš mier" — nech budú naším poslaním na ceste do šťastnej a svetlej budúcnosti.

„Pán môj a Boh môj" (Ján 20, 28)

(NA NEDEĽU TOMÁŠOVU)

Z dvanástich apoštolov, ktorých si Ježiš Kristus vyvolil spomedzi svojich poslucháčov, aby sa stali po Jeho nanebevstúpení stĺpmi a oporami veľkolepej stavby Jeho cirkvi, sa traja ťažko previnili proti svojmu Pánovi: **apoštol Judáš Krista zradil, apoštol Peter Ho trikrát zaprel a apoštol Tomáš neveril v Jeho zmŕtvychvstanie.** Prvý z nich, Judáš, si uvedomil síce svoju nesmiernu vinu, ale nenašiel v sebe toľko síl, aby veril, že sa mu môže odpustiť a zúfal si. Druhý, apoštol Peter, túto silu našiel a robil po celý svoj život pokánie a zomrel pre svojho Pána mučeníckou smrťou. A tretí, apoštol Tomáš, previnenie ktorého bolo najmenšie, takisto úplne zmyl svoju vinu a stal sa tiež mučeníkom za Krista.

Týždeň po Veľkej noci nám naša cirkev predkladá na zamyslenie a poučenie príbeh o apoštolovi Tomášovi. Poznáme tento príbeh všetci veľmi do-

bre, pretože sa stal v dejinách kresťanskej cirkvi priamo typickým príkladom neviery a viery i menlivosti a nestálosti ľudského srdca. — Apoštol Tomáš išiel za Christom akiste zo svojho hlbokého presvedčenia a z viery, že urobil rozhodnutie dobré a správne. Tri roky počúval Jeho kázne, poučoval sa z nich a Christovým slovám úplne veril. Ináč by Ho bol dávno opustil. Avšak v jednom predsa svojmu Spasiteľovi plne neveril: tomu, že je jednej bytosti a rovnakej Božskej podstaty s Otcom. Lebo keby tomu bol veril a nemal o pravom Božstve Christovom žiadne pochybnosti, musel by uveriť i to, že Ježiš Christos ako všemohúci Boh mohol vstať telesne z mŕtvych.

I dnes je mnoho dobrých kresťanov, ktorí veria ozajstne a úprimne v Christovo evanjelium, veria, že Jeho učenie je učením Božským a dokonalým, avšak v otázke Jeho zmŕtvychvstania majú akési pochybnosti. Snáď preto, že prekonať smrť je skutočne tým najväčším zázrakom zo všetkých zázrakov. Veď smrť sa javí ako sila a moc, ktorú nie je možné zlomiť, smrť je železný zákon, ktorý nie je možné obísť, podlieha mu všetko, čo žije. Asi takto uvažoval kedysi aj apoštol Tomáš, a preto, keď mu jeho druhovia povedali, že videli zmŕtvychvstavšieho Pána, ktorý bol medzi nimi, neveril im a vyhlásil, že neuverí, kým sa sám nepresvedčí vlastnými zmyslami.

Pochybovať o niečom, čo úplne nepoznáme a čo nemáme potvrdené, je múdre a opatrné. Avšak začať pochybovať o niečom, čo sme už poznali, čo-

mu sme uverili a čo sme už prijali za svoje, to svedčí o našej nestálosti a menlivosti. Takáto názorová premenlivosť sa už ponáša na nedôslednosť a bezzásadovosť, čo sú vážne charakterové kazy. Bohužiaľ, takéto kazy sa vyskytujú v kresťanskej spoločnosti veľmi často. Je mnoho ľudí, o ktorých sa hovorí, že sú „kam vietor, tam plášť". Ich zásadou býva vyznávať to, čo je všeobecne v obľube a čo im osoží bez ohľadu na to, či je to mravné, alebo či sa to neprotiví zákonu Božiemu. Takí ľudia bez pevných zásad môžu klesnúť až tak hlboko, že pre svoj prospech zradia i dobrého priateľa, alebo ho vedia ohovoriť a očierniť, ak im z toho vyplynie nejaký zisk. Kresťan, člen Christovej cirkvi, by nikdy nemal byť takýmto prospechárom a nemal by ani tak zmýšľať. Ak je kresťanom, potom jeho vedúcou životnou silou by mala byť láska, tento najvyšší zákon Isusa Christa, a to láska k Bohu, k Jeho prikázaniam, k Jeho celému evanjeliu. Z lásky k Bohu potom vyplýva automaticky i láska k človeku, k blížnemu, pevný základ celého spoločenského spolunažívania ľudí. Bohužiaľ, tá neblahá skutočnosť, že práve tento pevný základ lásky v ľudskej spoločnosti chýba, spôsobuje všetko zlo medzi ľuďmi, všetko zlo sveta.

Apoštol Tomáš pochyboval o všemohúcnosti svojho Pána, neveril Mu plne a oddane, ale presvedčil sa, že sa mýlil a svoju chybu priznal. Jeho neviera sa zmenila na pevnú vieru a táto premena zmenila celý jeho ďalší život. Nielen že sám uveril, ale na vieru v Isusa Christa obrátil mnoho svojich poslucháčov, ktorým po nanebevstúpení Christovom kázal. Tým zmazal navždy svoju vinu voči Isusu Christovi, ktorou sa dopustil svojou nevierou v Jeho vzkriesenie. I my všetci, pochybujúci kresťania, by sme mali apoštola Tomáša nasledovať v jeho úprimnom obrátení.

PAX.

PODPORA NÁRODNÉMU FRONTU

Prijatím slávnostného vyhlásenia sa 4. 4. 1975 **skončilo dvojdňové zhromaždenie predstaviteľov a delegátov 13 cirkví a organizácií Kresťanskej mierovej konferencie v ČSSR, ktoré sa konalo v Ostrave a bolo príspevkom čs. cirkví k oslavám 30. výročia oslobodenia našej vlasti.** Vyhlásenie, určené veriacim cirkví, o. i. zdôrazňuje, že víťazné zakončenie druhej svetovej vojny znamenalo začiatok výstavby nového spoločenského poriadku, ktorý cirkvi a ich veriaci prijali a podporujú. Predstavitelia cirkví súčasne vyzvali veriacich, aby podporovali politiku Národného frontu a budovateľské úsilie nášho ľudu a prispeli tak k ďalšiemu rozvoju socialistickej vlasti. **Za pravoslávnu cirkev v ČSSR sa na zhromaždení zúčastnil J. Blaženstvo metropolita pražský a celého Československa Dorotej, jeho námestník a biskup prešovský Nikolaj, Preosv. Cyril, biskup michalovský, a dekan PBF v Prešove, prot. dr. Andrej Mihaľov.**

Cirkevnoslovanský jazyk — dedičstvo sv. Cyrila a Metoda

Na Veľkú Moravu, teda do našej vlasti, prišiel Konštantín, mníšskym menom Cyril a Metod so sprievodom na pozvanie kniežaťa Rastislava v rokoch 862/63.

Sv. bratia Cyril a Metod pochádzali zo Solúna, dnešné Grécko. Konštantín bol učiteľom, filozofom na vysokej škole v Carihrade. Spravoval najväčšiu vtedajšiu knižnicu pri cisárskom dvore. Poznal jazyky, preto ho často posielali tam, kde bolo treba pretlmočiť rozhodnutia a požiadavky cisárskeho dvora.

Jedného dňa tajne odišiel na horu Olymp, kde v monastieri prijal mníšstvo s menom Cyril. V tom monastieri sa často objavuje i Metod, obaja tu nachádzajú duchovnú útechu. Potom sa vracia späť do Carihradu.

Cyrilov brat Metod má nadanie organizačné, misijné, spravuje oblasť pri Solúne, kde žili i Slovania. Tu žijú aj rodičia sv. bratov.

Cirkev a cisársky dvor oboch bratov posielajú do Chersonu, na Krym na Kavkaz. Bratia tu majú veľký úspech v šírení kresťanstva medzi Kozármi. Táto ich misia bola najúspešnejšia pred ich odchodom na Moravu. Z úspešnej cesty prinášajú do Carihradu pozostatky sv. Klimenta (+ 101). Metod napísal o sv. Klimentovi, o nájdení jeho pozostatkov 3 významné spisy v gréčtine.

Úspech medzi Kozármi prišiel včas, lebo cisárovi práve prišlo posolstvo od kniežaťa Rastislava z Veľkej Moravy. Podľa „Života sv. Metoda" sa posolstvo začínalo slovami:" ... Sme Bohu vďaka zdraví. Prišlo k nám mnoho kresťanských učiteľov z Vlách, z Grécka a z Nemiec, a tí nás rozlične učili. My, Slovania, sme však ľud prostý a nemáme takých učiteľov, ktorí by nás viedli k pravde a zmysel sv. Písma vyložili. Tak teda, vznešený pane, pošli takého muža, ktorý nás naučí všetku pravdu".

Cisár Michal III. vyhovel žiadosti kniežaťa Rastislava a po porade so svojou cisárskou radou oznámil žiadosť Rastislavových poslov Konštantínovi (Cyrilovi) a Metodovi, ktorých si predvolal, takto: „Viem, že si ustatý, Filozof, ale treba ti tam ísť ... Choď, lebo vy ste Solúnčania a Solúnčania všetci čiste sloviensky rozprávajú". — Hoci bol Konštantín ustatý a chorý, s radosťou prijal túto úlohu, len mal starosť, či Slovieni majú písmo vo svojom jazyku. Konštantín bol veľmi zbehlý vo filológii, preto hneď rozmýšľal nad písmom pre Slovanov. Grécke kurzívne písmená upravuje, dopĺňa z písma hebrejsko-samaritského. I veľké písmená grécke sú podkladom pre c y r i l i k u, ktorú dopĺňa novými písmenami: ž, š, č, šč, tvrdým znakom, mäkkým znakom, ju, ja a pod. Ešte v Carihrade robí preklad sv. Písma, ktoré sa číta

pri sv. liturgii v nedeľu, a to evanjelium sv. Jána 1, 1: „Na začiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a Boh bol to Slovo." Hovorí sa o tom v „Živote sv. Konštantína" v kapitole XV. „V skorje že vesj cerkovnyj čin preloži, nauči ja (ich) utrenicy, hodinam, večerni, navečerjnicy i tajnyje službje (sv. liturgia)..."

Dôkazom toho je, že na preklad použil sv. Cyril cirkevné bohoslužobné grécke knihy z Carihradu, teda aj sv. liturgiu, „tajnyje služby" sv. Jána Zlatoústeho. Zvyšky tejto pamiatky nachádzame v monastieri sv. Kataríny na Sinaji (Euchologium Sinaiticum.) Tento rukopis obsahuje nielen trebník, ale aj služebník podľa gréckej liturgie (pozri Weingart Miloš, kn, 2, 1937, str. 41).

Keď sa sv. bratia pripravili, odišli roku 863 so svojím sprievodom na Moravu. Vzali so sebou pozostatky sv. Klimenta a list od cisára Michala III. Carihradského.

Na Morave boli prijatí s veľkou poctou a mali čoskoro veľa žiakov. Ich Bohom požehnané dielo napredovalo, nie však dlho. Ozvala sa ľudská závisť tých, ktorí na Morave už pred sv. bratmi šírili kresťanstvo, ale nezrozumiteľnou rečou. Títo misionári, franskí kňazi, pre nezrozumiteľnosť reči nemali úspech (Život Konštantína, kap. XV.). Proti sv. bratom sa postavili takýmto argumentom: Takto sa Boh neslávi! On vybral len tri jazyky, hebrejský, grécky a latinský.

Po troch rokoch účinkovania na Morave mali sv. bratia už za sebou úspešný kus práce. Založili školu, prvú na Morave, kde sa učilo slovanským jazykom, učili svojich žiakov, ktorých bolo približne 200, jazyky, gramatiku, filozofiu a teológiu. Niektorých žiakov bolo treba vysvätiť, preto sa sv. bratia vybrali s niektorými žiakmi do Carihradu. Cestou cez Panóniu (západne od Dunaja) boli pri Koceľovi, u panónskych Slovanov. V Benátkach narazili na veľký odpor „trojjazyčníkov" proti slovanskému písmu. Sv. bratia dokázali odporcom, že je možné Bohu slúžiť v rodnej reči, teda i v „barbarskej", že to neodporuje Písmu sv., keď sa píše: „Choďte a naučte všetky národy..."

Z Benátok prišla správa o úspechoch sv. bratov na Morave i do Ríma, a preto pápež Mikuláš I. ich poprosil, aby sa zastavili i v Ríme, čo sv. bratia aj urobili. Medzi tým však Mikuláš I. zomrel a v Ríme ich privítal s kresťanským ľudom pápež Hadrián II. Slávnostne prevzal od sv. bratov ostatky sv. Klimenta. V Ríme slúžili sv. bratia i slovansky, pápež schválil ich knihy a požehnal ich prácu. Treba tu poukázať na tú skutočnosť, že Cirkev vtedy nebola ešte rozdelená, bolo to roku 869 a rozdelenie Cirkvi nastalo až roku 1054. Pápež ani nemusel knihy posvätiť, išlo tu len o úctu k týmto knihám, k novému bohoslužobnému jazyku, ktorý dovtedy nebol známy. Treba poukázať na to, že na Východe okrem spomínaných troch jazykov už boli známe ako bohoslužobné aj iné východné jazyky. Vo vtedajšej strednej

Európe nie. Preto vari východná cirkev nemala toľko prekážok pre povolenie slovanského jazyka ako bohoslužobného.

V Ríme, v gréckom monastieri 14. II. 869 zomrel vo veku 42 rokov sv. Cyril. Zomierajúc, modlil sa vrúcne, aby Boh chránil jeho stádo a so svojím bratom sa takto lúčil: „Hľa, my dvaja, brat, boli sme zapriahnutí, aby sme orali spoločnú brázdu. Ja som svoj deň skončil, a ty túžiš veľmi po monastieri. Ale nesmieš pre monastier zanechať svoje učenie, lebo čím skôr by si mohol byť spasený?" Takto odovzdal sv. Cyril svojmu bratovi záveť, aby ďalej pokračoval v šírení slovanského cirkevného jazyka. Z Ríma sa sv. Metod vrátil už ako biskup s pamätným listom (bulou) roku 869. V bule je výslovný súhlas na slovanské bohoslužby (pozri Život Metoda, kap. VIII).

Metod je biskupom panónskym za kniežaťa Koceľa a na jeho žiadosť sa stal arcibiskupom moravsko-panónskym, nástupcom na stolici sv. Andronika, čím bola obnovená arcidiecéza sriemska (zanikla r. 582 vpádom Avarov). Takto sa stalo nové slovanské územie cirkevne samostatným. A toto bolo príčinou ťažkých ďalších bojov o záchranu slovanského písomníctva vôbec. Nárok na spomínané územie si totiž robili nemeckí biskupi: pasovský na Moravu, solnohradský na Panóniu (býv. diecéza sriemska).

Knieža Koceľ, veľký priateľ sv. bratov, zomrel, Rastislav je zbavený trónu. Proti sv. Metodovi vystupuje biskup Wiching. Metod usilovne spolu so svojimi žiakmi pracuje ďalej, šíri kresťanstvo v slovanskej reči, prekladá bohoslužobné knihy, okrem iných nomokanon (cirkevné a štátne zákony), ktorý dopĺňa manželským zákonom, ktorý opiera už o prax gréckej cirkvi s prihliadnutím na územie Veľkej Moravy. Jeho činnosť sa neobmedzuje len na Moravu, krstí české knieža Bořivoja a dcéru Ľudmilu. Sv. Metod roku 885 ešte cestuje do Carihradu na želanie cisára Bazileinosa I. I sám už veľmi túžil vidieť si vlasť a nesie so sebou preložené cirkevné knihy. Po tejto úspešnej ceste opäť prichádza na Moravu.

Spomenúť treba, že sv. Cyril, sv. Metod a ich žiaci preložili do cirkevnej slovančiny sv. Písmo, Časoslov (denné bohoslužby), Trebník, Verím (symbol viery), Nomokanon (Kormčaja kniga), Otečeskije knigy (Paterik). O ich prekladoch sa podrobne zmieňuje najmä Wijk na výklad Paterika a Weingart. Sv. bratia po sebe zanechali i spisy v gréčtine, Historický výklad o sv. Klimentovi, Proglas (úvod k evanjeliu), Napísanie o pravej viere. Treba poznamenať, že Život sv. Cyrila napísal podľa všetkých zhodných výkladov sám sv. Metod a Život sv. Metoda napísal neskôr ich žiak, prvý bulharský biskup sv. Kliment.

Dielo sv. bratov bolo rozsiahle. Vo vtedajšej Európe nebolo naraz toľko literárneho snaženia a vykonaného diela, ako u nás. Literatúra to bola náboženská, čo bol práve literárny druh vtedy najviac pestovaný a obľúbený. Naši predkovia sa tohto prúdu zúčastnili aktívne i pasívne.

Stará sloviančina bola prvým spisovným jazykom nášho národa (Život Me-

toda, kap. VIII): „... Určili sme poslať Metoda, aby vás učil, ako ste prosili, vykladajúc Písmo v jazyku vašom ..."

Sv. Metod po vysilujúcej práci a po boji s nepriateľmi zomiera 6. apríla 885. Pochovaný bol v hlavnom chráme svojej diecézy, vo veľkom moravskom chráme na ľavej strane v stene oltára sv. Bohorodičky. Minulý mesiac bolo 1090 rokov od jeho smrti.

Dielo sv. bratov sa hneď po ich smrti snažili zničiť, žiaci boli prenasledovaní. Metodovým nástupcom sa stal Gorazd, pôvodom z Moravy, za života sv. Metoda bol zvolený za jeho nástupcu. Nemohol sa však ujať vedenia Moravskej diecézy pre odpor Wichinga, ktorý sa sám potom stáva biskupom moravským. Všetku prácu sv. bratov potom dal vyhlásiť za „kacírsku" a pod týmto heslom dal prenasledovať žiakov sv. bratov, ktorí napokon musia územie Veľkej Moravy opustiť. Jedna časť žiakov sa uchyľuje do Čiech, do Sázavského kláštora, kde slúžia po slovansky až do roku 1097, kedy knieža Břetislav II. vyháňa mníchov z tohto kláštora i s ich igumenom Božetěchom. Druhá časť žiakov smeruje na juh, do terajšieho Bulharska a Macedónie, iní idú do Chorvátska, kde zakladajú školy. Tam sa ujíma glagolika i v západnej cirkvi.

V Ochride (Juhoslávia) je zriadená škola, tu sa prekladajú cirkevné knihy cyrilikou a odtiaľ sa šíria ku všetkým Slovanom (Zborník Svjatoslavov, Novgorod). Cyrilika podľa mena sv. Cyrila zostáva bohoslužobným jazykom takmer všetkých Slovanov pravoslávneho vierovyznania. Cyrilику preberajú Rusi, Ukrajinci, Bielorusi, Bulhari, Srbi, kde sa dodnes používa a je dodnes tiež bohoslužobným jazykom týchto národov. Glagolika zostáva Chorvátom, najmä v cirkevných knihách (záp. cirkev).

Vďaka tomuto pevnému základu kresťanskému, ktorý vtedy otvoril cestu literárnych stykov s inými slovanskými národmi, uchránili si naši predkovia v storočí svojho prvého zápasu s veľkou kultúrou latinskou, s výbojnou ríšou rímskou, svoj národný ráz a vlastnú reč, lebo ináč by boli podľahli germanizácii, kráčajúcej ruka v ruke s latinsko-nemeckou misijnou činnosťou.

Naša pravoslávna cirkev v Československu sa opiera o tento odkaz sv. bratov a chráni ho ako svoje dedičstvo, svojich veriacich usmerňuje tak, aby zachovávali tieto cennosti.

Pamiatku sv. bratov Cyrila a Metoda pravoslávna cirkev ako apoštolov slovanských spomína dňa 11. mája, v štátnom kalendári je im venovaný pamätný deň 5. júl. Bulharská cirkev ich oslavuje vtedy ako naša cirkev, t. j. 11. mája, kedy je i bulharský národný sviatok. Ich ikony možno nájsť všade v pravoslávnych chrámoch, u nás, v Rusku, Bulharsku, Juhoslávii a inde.

Prof. Andrej Hniďak

Práca a odpočinok

Práca je úlohou, ktorú sme dostali od Hospodina. Boh pri stvorení sveta rozkázal človeku, aby si podmanil zem a panoval nad jej zverou (1 M. 1, 28). Plnenie tohto rozkazu však bez práce nie je možné. I raj v Edene, kam Boh postavil človeka, mal obrábať človek a mal ho strážiť (1 M. 2, 5). A vo štvrtom prikázaní hovorí Hospodin: „Šesť dní budeš pracovať a robiť akékoľvek svoje dielo" (II M. 20, 9).

Práca nie je kliatba, ako by si niekto mohol myslieť, ale je našou úlohou. Nie je trestom za pád do hriechu, veď už pred pádom ju Boh prikázal. Po páde prarodičov je však práca spojená s potom a únavou. Človeka od ostatného stvorenia odlišuje práve cieľavedomá práca. Na tých miestach, kde slovo Božie hovorí o práci, je zdôraznená hodnota a dôležitosť práce. Slovo Božie povzbudzuje človeka k usilovnej a statočne vykonávanej práci. Zo slov Isusa Christa sa môžeme presvedčiť o tom, ako cenil prácu, odsudzoval lenivosť. Toto svoje stanovisko neprestajne dokazoval vlastným životom. I učenie apoštolov zdôrazňuje, že kto nechce pracovať, nech ani neje. Biblia učí, že práca je potrebnou a užitočnou činnosťou človeka, že pred Bohom je to milé, keď človek statočne pracuje. Písmo sväté vždy oceňovalo a oceňuje statočnú prácu a statočného robotníka a oceňuje ho i naša spoločnosť.

Príkaz Boží, týkajúci sa práce, aj dnes platí a kresťan ho musí plniť. Bohu je aj dnes statočná práca milá. I v práci musíme dokazovať svoju vernosť Bohu. V očiach Božích je každá práca cenná, máme ju konať v pokojnej poslušnosti a v kresťanskej zodpovednosti. Fyzická i duševná práca je rovnako cenná a milá, lebo obidva druhy práce vyžadujú veľa energie. Je jedno, kde pracujeme, dôležité je, aby sme vedeli, že každú našu prácu žehná i súdi Boh! Isus Christos často zdôrazňoval, že prácu netreba odkladať —.

Kto pracuje, ten sa aj unaví, zatúži po odpočinku. Preto Boh nariaďuje i odpočinok. Keď v Desatore Boh nariaďuje odpočinok (II M, 20, 10), nedáva nám voľný deň, ktorý nemôžeme premrhať v hriešnych zábavách, ale jasne zdôrazňuje, aby sme „nerobili nijaké diela", aby sme teda odpočívali! Dobu odpočinku máme skutočne venovať na odpočinok, lebo len ten, kto ju skutočne odpočinku venuje, môže sa začiatkom týždňa obnovený a s radosťou vrátiť do práce. Kto si neodpočinul, odpočíva vtedy, keď by

mal pracovať. Takýto človek čaká len na to, aby iní pracovali za neho. Preto riadny odpočinok je veľmi dôležitý pre telo i dušu. Kresťan odpočíva aj tak, že sa ponáhľa k požehnanému prameňu slova Božieho a posilňuje svoju dušu tým nebeským chlebom, aby sa obnovila jeho sila a jeho práca aby bola požehnaná.

Odpočinok je skutočne sladký len po dobre vykonanej práci. Pracujme teda tak, aby sme mohli i dobre odpočívať, aby sa našou prácou stal pozemský život krajším a ešte šťastnejším. Pracujme tak, aby sme po dobre vykonanej práci vošli na nebesiach do večného odpočinutia v kráľovstve Božom.

-F-

Náš statočný zápas

V tomto roku 1975 si pripomíname 30. výročie vyvrcholenia národnooslobodzovacieho zápasu nášho ľudu, 30. výročie oslobodenia našej vlasti Sovietskou armádou. S tridsiatym výročím víťazstva nad fašizmom je úzko spätý osud a existencia pravoslávnej cirkvi v ČSSR. Spomíname na tragické roky našich národov a československého štátu, na hitlerovskú agresiu a vojnu, rozbitie a okupáciu Československa, na heydrichiádu, na mnohoročné utrpenie a obete nášho ľudu, ktorý sa s nacistickým terorom nikdy nezmieril. Je to spomienka úplne konkrétna, spätá s osobami nášmu srdcu veľmi blízkymi.

Pre našu pravoslávnu cirkev, jej duchovných a veriacich, ktorí vytvárali svoje životné krédo podľa vzoru jej obnoviteľa vladyku mučeníka Gorazda je taká spomienka z jednej strany príliš ukrutná, ale z druhej strany nás napĺňa pocitom hrdosti, že jej príslušníci položili v hrdinskom boji za národnú slobodu svoje životy na oltár vlasti.

Vladyka mučeník Gorazd tušil v nemeckej okupácii veľké nebezpečenstvo, uvedomil si, že Nemci budú prenasledovať i pravoslávnu cirkev pre jej slovanský ráz. Hneď po prijatí mníchovského diktátu československou vládou (30. 9. 1938) vydal biskup Gorazd dňa 1. novembra 1938 protestné vyhlásenie adresované všetkým patriarchom, metropolitom, arcibiskupom a biskupom apoštolskej pravoslávnej cirkvi východnej proti nemeckému násiliu.

Dňa 27. mája 1942 bol siedmimi českými parašutistami, vyslanými z Anglicka na príkaz českej emigrantskej vlády, uskutočnený v Prahe atentát na generála hitlerovskej polície a SS „zastupujúceho protektora" R. Heydricha. Všetkých parašutistov ukryl pravoslávny duchovný dr. Vladimír Petřek po dohode s predstaveným pražského pravoslávneho chrámu sv. Cyrila a Metoda na Resslovej ulici, d. o. A. Václavom Čiklom a predsedom zboru starších Jánom Sonnevendom v krypte uvedeného chrámu, kde o nich pečovali. Dňa 18. júna 1942 nemecké gestapo úkryt našlo a všetkých menovaných i s rodinami zatklo. Po ich zatknutí biskup Gorazd napísal gestapu list, v ktorom ponúkal svoj život za to, že by pravoslávna cirkev nebola prenasledovaná. List sa dostal do rúk komisára gestapa Oberhausera.

Dňa 25. júna 1942 o 5. hod. ráno bol biskup Gorazd zatknutý a 4. septembra 1942 spolu s duchovným Čiklom, Petřekom a predsedom cirkevnej obce Sonnevendom na strelnici v Kobylisiach pri Prahe zastrelený. Za skrývanie národných mstiteľov bolo v septembri a na začiatku októbra odsúdených a zabitých ďalších 261 osôb. Z pravoslávnej obce v Prahe to boli napríklad Mária Čiklová, manželka duchovného, Mária Gruzínová, členka chrámového chóru, Mária Loudová, členka chrámového chóru a Besedy pravoslávnej mládeže, Václav Ornest, kostolník a jeho manželka Františka, Miluše Ornestová, členka chrámového zboru a Besedy pravoslávnej mládeže, Ludmila Ryšová — Sonnevendová, manželka predsedu zboru starších. Dňa 27. septembra 1942 bola česká pravoslávna cirkev rozpustená, každá ďalšia činnosť v nej a pre ňu zakázaná a jej majetok bol zhabaný. Duchovní českej pravoslávnej cirkvi boli deportovaní do Nemecka na najťažšie nútené práce.

Biskup mučeník Gorazd počas svojho života vždy pevne veril v budúcnosť svojej malej pravoslávnej cirkvi. Jeho viera sa potvrdila. Naša cirkev bola po oslobodení Československa za pomoci ruskej pravoslávnej cirkvi obnovená a napriek ťažkým stratám, ktoré utrpela, nastúpila cestu podľa odkazu prvého českého pravoslávneho biskupa v Československu.

prot. dr. Jaroslav Šuvarský

Genezaretské jazero

V sv. evanjeliu sa často spomína, že Božský Spasiteľ Isus Christos sa rád zdržiaval pri Genezaretskom jazere, kde učil a podával pomocnú ruku trpiacim a chorým.

„Keď vstúpil na loď, nasledovali Ho učeníci. A hľa, veliká búrka strhla sa na mori, takže vlny prikrývali loď... Zachráň nás, Pane, hynieme!... Nato vstal, pohrozil vetrom a moru, i nastalo veľké utíšenie. A ľudia sa divili a hovorili: Aký to človek, že Ho aj vetry, aj more poslúchajú?" (Mat. 8, 23, 27; Mar. 6, 45—52).

Na týchto miestach sv. Písmo uvedené jazero volá morom. Na inom mieste sv. Lukáš opisuje udalosť trocha ináč, hovorí o rybolove na Genezaretskom jazere (Luk. 5, 1—7). To bolo pred utrpením Božského Spasiteľa. Ale i po vzkriesení sv. Ján opisuje zjavenie sa Majstra pri jazere, ktoré volá Tiberiadským (Ján 21, 1—8).

Jazero sa však volalo i Galilejské.

Ako je teda možné, že jedno a to isté jazero má tri mená a dokonca ho niekedy volajú i morom?

Spomínané jazero je skutočne len jedno a leží na severe Palestíny. Za pozemského života Isusa Christa sa celý tento kraj volal Galiea, preto i jazero už dávno pred Christovým príchodom nazvali Galilejským. Isusa Christa mnohí volajú „Galilejským" pretože v Nazarete býval v dome sv. Jozefa.

Jazero, o ktorom hovoríme, volajú i Tiberiadským, *lebo pri jeho brehoch ležalo významné a bohaté mesto, vybudované Herodesom Antipom na počesť rímskeho cisára Tiberia, ktorý vládol v rokoch 14—37 po Chr. Uvedené mesto sa volalo Tiberiada. Keď sv. Ján písal svoje evanjelium, medzi okolitým ľudom bol viac zaužívaný názov Tiberiadské jazero.*

Genezaretským jazerom ľud volal jazero už dávno predtým. Názov pochá-

Isus Christos s apoštolmi na Genezaretskom jazere

dzal od mena nížiny, ktorá sa rozprestiera na západ od jazera a ktorú volajú „Genezaretská zem", odvodene od mesta Gergeza, ktoré leží východne od jazera.

Jazero sa niekedy spomína ako more. *Často tu boli búrky s vlnobitím, ako na pravom mori. Preto si ho ľudia tak pomenovali, lebo bolo vlastne jediným jazerom na hornom toku posvätnej rieky Jordán, ktorá ním preteká, má sladkú vodu a predstavovalo zdroj obživy pre celé okolie. K Stredozemnému moru bolo ďaleko a prístup tam bol veľmi obtiažny.*

Genezaretské, Galilejské, či už Tiberiadské jazero je asi 35 km dlhé a 20 km široké. *Keď je kľudné, možno ho preplávať na malej loďke. Takáto doprava bola v tých časoch veľmi výhodná a lacná, pretože chodiť okolo jazera bolo ďaleko a nie veľmi bezpečne. Pri jazere ležalo niekoľko významných miest a dedín. Loďkou sa bolo možné dostať z jedného do druhého. Ležalo tu mesto Kafarnaum, kde bývala svokra sv. ap. Petra, mesto Garazim, Betsaida (rodisko sv. ap. Andreja, Petra, Jakuba a Jána, skadiaľ boli Christom povolaní priamo od lovu rýb), mesto Tiberiada, Magdala (spomienka na Máriu Magdalénsku). Do Nazaretu je od jazera 50 km a do Betlehema asi 65 km.*

Okolie jazera muselo byť očarujúce; azda preto ho Spasiteľ s apoštolmi veľmi rád navštevoval a pri jazere často kázal. Pekné zátoky akiste pred západom slnka poskytovali bohaté zážitky a príjemný odpočinok.

MIB.

Prot. JUDr. Josef Kulheim zomrel

Prot. JUDr. Josef Kulheim, s menom ktorého sme sa stretávali v našom časopise najviac v období prvých desiatich rokov po oslobodení, zomrel 13. marca 1975 v Brne. Pochádzal z južnej Moravy, kde sa narodil 18. I. 1908, prežil tam ťažké detstvo, keď mu zomrel otec, a potom mladosť a čas štúdií, počas ktorých musel nedostatok hmotných prostriedkov nahradzovať usilovnou prácou a kondíciami. Vyštudoval právnickú fakultu a pôsobil ako stredoškolský profesor. Zapáleného vlastenca, nadšeného pracovníka Sokola, citlivého básnika a vyznavača všetkého krásneho, čo vytvára život a jeho hodnoty, zaujalo stretnutie s českou pravoslávnou cirkvou a predovšetkým s biskupom Gorazdom, ktorý upozornil mladého dr. Kulheima na pravoslávne prúdy v dejinách českého národa, na otázky cyrilometodejstva a husitstva v tomto aspekte a vedel ho získať pre prácu na obnove cyrilometodejskej, slovanskej, národnej cirkvi pravoslávnej u nás.

Po oslobodení našej vlasti v roku 1945 bola organizácia českej pravoslávnej cirkvi v troskách. Smrť biskupa Gorazda a jeho druhov, ktorí poskytli azyl bojovníkom proti fašizmu v krypte chrámu sv. Cyrila a Metoda na Resslovej ulici v Prahe a po nej nasledujúci oficiálny zákaz činnosti českej pravoslávnej cirkvi, vylúpenie a uzatvorenie našich chrámov, uväznenie duchovných, prerušenie bohoslužobného a vzdelávateľského života našich veriacich, to bola ťažká rana do sľubne sa rozvíjajúceho života malej, ale vnútorne pevnej cirkvi. Brat Kulheim sa vtedy s nadšením a veľkou energiou ujal obnovy cirkevnej tlače. Pod jeho vedením začal v Brne vychádzať Hlas pravoslávia — tohto roku tridsaťročný jubilant, ktorý nadviazal na bývalý Vestník českej pravoslávnej eparchie, a objavili sa každoročne Zborníky, kalendáre, ktoré tešili ducha krásnym obsahom a oko citlivou umeleckou úpravou.

Keď v roku 1950 vznikla pochopením štátnych orgánov Pravoslávna bohoslovecká fakulta v Prahe, ktorá

slúžila na výchovu nášho kňazského dorastu i po štúdiu už pôsobiacich duchovných, stál dr. Josef Kulheim ako aktívny pracovník vo vyšších orgánoch cirkvi pri jej zrode a nasledujúceho roku sa už priamo podieľal na pedagogicko-výchovnej práci mladej duchovnej školy ako profesor dejín pravoslávnej cirkvi v Československu a vedúci historickej katedry na fakulte, ktorú premiestnili do Prešova. Čoskoro potom prevzal dr. Kulheim náročný a zodpovedný úrad dekana Pravoslávnej bohosloveckej fakulty, v ktorom pracoval až do roku 1954.

S príchodom dr. Kulheima na fakultu dostáva fakultná práca skutočne pevný organizačný základ v zložke pedagogickej, duchovne mravnej a výchovnej. V dobe, keď medzi nami prežívalo veľa konzervatívneho, ba reakčného, najmä na východnom Slovensku s prestupom väčšiny bývalých gréckokatolíkov na pravoslávie, kedy sa nielen v cirkvi, ale i na pôde fakulty stretávali staré koncepcie s novými, dekan dr. Kulheim vynakladal veľké úsilie o nové vyrovnanie sa s dobou hlbokých premien a veľa energie, aby všetko nové a krásne uviedol do života.

Intenzívna, náročná a zodpovedná práca na PBF v Prešove, ktorej sa dekan dr. Kulheim venoval energiou ponášajúcou sa až vášnivému zaujatiu z láskyplného, ozaj otcovského vzťahu k študentom, budúcemu pokoleniu pracovníkov na Christovej nive, bohužiaľ zhoršila jeho zdravotný stav natoľko, že bol nútený na konci študijného roku 1953—1954 požiadať o uvoľnenie z úradu dekana a profesora fakulty. Podrobil sa vtedy náročnej operácii druhého oka (na jedno už prv nevidel). Očná choroba sa natoľko zhoršila, že musel odísť do trvalého dôchodku a iba z ústrania mohol sledovať verejné a cirkevné dianie s hlbokou ľútosťou nad tým, že on sám je z aktívnej účasti na ňom vyradený.

Spomíname s vďakou odkaz obetavého pracovníka, ktorého z pozemských utrpení uviedol do svojho večného pokoja Pán, do toho pokoja, ku ktorému sa obracala jeho duša veriaceho človeka, kňaza, učiteľa, nebohého prot. dr. Josefa Kulheima. Odprevádzame zosnulého spolu s našou Pravoslávnou bohosloveckou fakultou v Prešove, spolu s celým naším cirkevným spoločenstvom viery, v ktorom žije jeho dielo, s prosbou k Bohu, aby daroval svojmu služobníkovi korunu slávy nebeskej.

Večnaja pamjať!

Pavel Aleš

Isus Christos vyšiel z hrobu v oslávenom tele a nesmrteľný. Jeho zmŕtvychvstanie je hlavným základom pravoslávnej viery. Preto Pascha, t. j. sviatok Jeho vzkriesenia, je najväčším sviatkom a stredom celého cirkevného roka. V staroslovanskom jazyku sa preto nazýva nedeľa „voskresenie", to znamená — vzkriesenie.

(Z Katechizmu vladyku — mučeníka Gorazda)

Zo života prešovskej eparchie

ARCHIJEREJSKÉ BOHOSLUŽBY PÔSTNE

● V prvú nedeľu Veľkého pôstu, **v nedeľu Pravoslávia, Preosvietený vladyka Nikolaj odslúžil sv. archijerejskú liturgiu v katedrálnom chráme v Prešove spolu s prešovským duchovenstvom. Preosvietený vladyka Nikolaj vo svojej kázni vyzdvihol význam pôstu pre prípravu kresťana na privítanie „sviatku sviatkov" — Paschy Christovej. Tiež pripomenul veriacim utrpenie pravoslávnych kresťanov v VIII. storočí v čase tzv. ikonoborectva, keď boli ničené prekrásne ikony Isusa Christa, Bohorodičky a iných svätých, a ako na začiatku IX. storočia za vlády cisárovnej konštantínopoľskej Feodory zvíťazila pravda. Na túto pamiatku sv. pravoslávna cirkev svätí v prvú nedeľu sv. Veľkého pôstu víťazstvo nad ikonoborectvom.**

● V nedeľu dňa 6. apríla t. r., t. j. **v nedeľu „krestopoklonnú" Preosvietený vladyka Nikolaj za spoluslúženia prešovského duchovenstva odslúžil archijerejskú sv. liturgiu a spolu s veriacimi a duchovenstvom sa poklonil sv. krížu, na ktorom trpel Syn Boží, na ktorom zomrel za naše spasenie. Príležitostnú kázeň predniesol d. o. mitr. prot. Jozef Iljuk, špirituál PBF.**

● V stredu 16. 4. t. r. večer v katedrálnom chráme v Prešove bola odslúžená utiereň s čítaním veľkého kánonu Andreja Krétskeho s poklonami. Na bohoslužbe sa zúčastnil Preosvietený vladyka Nikolaj s prešovským duchovenstvom.

● **Dňa 27. apríla t. r., t. j. v nedeľu Kvetnú, v prešovskom katedrálnom chráme odslúžil Preosvietený vladyka Nikolaj archijerejskú sv. liturgiu, po ktorej posvätil bahniatka na pamiatku slávneho vchodu Isusa Christa do Jeruzalema. Spoluslúžilo prešovské duchovenstvo. Príležitostnú kázeň predniesol Preosvietený vladyka Nikolaj.**

USTANOVENIE

● **D. o. prot. Ján Lakata, správca farnosti v Bardejove, bol dňom 1. februára 1975 ustanovený arcidekanom za okres Bardejov. Doterajší arcidekan okresu Bardejov, d. o. prot. P. Pidanič, správca farnosti Lukov a predseda misijného odboru pri ER Prešov, bol z tejto funkcie uvoľnený.**

ZASADNUTIE PLÉNA EPARCHIÁLNEJ RADY

● **Dňa 1. apríla 1975 zasadalo v Prešove plénum Eparchiálnej rady. Toto plénum sa zaoberalo aktuálnymi otázkami, ktoré sa týkali života prešovskej eparchie.**

Zo života michalovskej eparchie

PRACOVNÁ PORADA

● V utorok 11. marca 1975 sa **konala na Úrade Eparchiálnej rady pravoslávnej cirkvi v Michalovciach riadna pracovná porada pravoslávneho duchovenstva michalovského arcidekanátu, na ktorej sa zúčastnili aj jednotliví správcovia pravoslávnych farností z trebišovského a košického arcidekanátu.** Porada bola otvorená modlitbou, po ktorej d. o. arcidekan Juraj Cap privítal prítomných zástupcov eparchiálnej rady, štátnej správy, Preosvieteného vladyku Cyrila, biskupa michalovského, a zhromaždené duchovenstvo. Nasledovali jednotlivé správy a referáty o aktuálnych záležitostiach a problémoch. **Obsiahly referát na tému o sv. eucharistii vypracoval d. o. Juraj Koco, prečítal ho d. o. Štefan Horkaj, predstavený katedrálneho chrámu v**

Michalovciach. D. o. Ján Hatrák, správca pravosl. farnosti Strážske, predniesol referát na 25. výročie Februára. D. o. mitr. prot. Mikuláš Ščerbej, riaditeľ ER, vo svojej správe informoval prítomných o uneseniach pléna Metropolitnej rady, ktoré sa konalo 16. 12. 1974 a o plánoch činnosti na rok 1975. D. o. prot. Ján Choma, predseda misijného odboru a účtovník ER, vo svojom referáte hovoril o misijnej a hospodárskej činnosti v michalovskej eparchii. Po živej diskusii a po prečítaní situačných správ z jednotlivých farností d. o. Juraj Cap informoval prítomných o celkovej situácii pravoslávnej cirkvi v michalovskej eparchii. Zástupca ľudovej správy — okresný cirkevný tajomník — odpovedal potom na otázky, návrhy a diskusné príspevky jednotlivým duchovným a oboznámil prítomných s novou úpravou pracovného času na rok 1975 a vyzval ich, aby vo vlastnom záujme sa pridržiavali platných zákonov, poriadku a disciplíny a nedopúšťali sa žiadnych priestupkov. **Záverom prehovoril a za účasť sa všetkým poďakoval Preosvietený vladyka Cyril, ktorý po záverečnej modlitbe udelil prítomným svoje arcipastierske požehnanie.**

ARCHIJEREJSKÉ BOHOSLUŽBY

● **Dňa 2. marca t. r., v nedeľu krížovú, Preosvietený vladyka Cyril, biskup michalovský, slúžil slávnostnú archijerejskú sv. liturgiu v katedrálnom chráme v Michalovciach za spoluslúženia d. o. prot. Jána Chomu a d. o. Štefana Horkaja.** Slávnostnú kázeň predniesol na tému nedele „krestopoklonnej" d. o. Štefan Horkaj. Pred záverom sv. bohoslužieb Preosvietený vladyka Cyril predniesol poučenie o význame sv. kríža pre naše spasenie a spolu s veľkým počtom veriacich sa pred sv. krížom pomodlil.

● Dňa 9. marca t. r., vo 4. nedeľu Veľkého pôstu, Preosvietený vladyka Cyril odslúžil rannú sv. archijerejskú liturgiu v miestnom katedrálnom chráme. V priebehu tejto sv. liturgie veľa veriacich pristúpilo k predveľkonočnej sv. spovedi a sv. prijímaniu.

● Dňa 23. marca t. r., na Kvetnú nedeľu a vo sviatok Vchodu Isusa Christa do Jeruzalema Preosvietený vladyka Cyril odslúžil archijerejskú sv. liturgiu v miestnom katedrálnom chráme spolu s d. o. prot. Jánom Chomom a d. o. Štefanom Horkajom. Príležitostnú kázeň predniesol d. o. prot. Ján Choma. V priebehu sv. liturgie veľké množstvo veriacich pristúpilo k sv. spovedi a sv. prijímaniu. Po sv. liturgii Preosvietený vladyka Cyril tradične posvätil bahniatka, blahoželal prítomným k významnému sviatku duchovnej radosti a udelil prítomným svoje arcipastierske požehnanie.

● Dňa 25. marca t. r. v deň sviatku Zvestovania (Blahoviščenija) Presvätej Bohorodičky Preosvietený vladyka Cyril odslúžil archijerejskú sv. liturgiu v miestnom katedrálnom chráme v Michalovciach za asistencie d. o. prot. Jána Chomu a d. o. Štefana Horkaja.

BOHOSLUŽBY V PRIEBEHU VEĽKÉHO TÝŽDŇA

● V priebehu celého Veľkého týždňa v pravoslávnom katedrálnom chráme v Michalovciach, ako aj na všetkých pravoslávnych farnostiach v michalovskej eparchii sa konali ústavou pravoslávnej cirkvi predpísané sväté bohoslužby, a to dňa 27. marca t. r. na Veľký štvrtok Preosvietený vladyka Cyril za spoluslúženia michalovského duchovenstva odslúžil Strasti Isusa Christa s čítaním sv. evanjelií. Veľké množstvo veriacich si s dojatím vypočulo túto bohoslužbu.

● Dňa 28. marca t. r. na Veľký piatok Preosvietený vladyka Cyril za asistencie michalovského duchovenstva odslúžil v katedrálnom chráme večiereň s vynášaním plášťenice a po príležitostnej kázni zotrval pri plášťenici spolu s veriacimi v spoločných modlitbách.

VEĽKONOČNÉ SVIATKY

● V nedeľu 30. marca 1975, v deň sviatku svetlého Christovho Vzkriesenia — v pravoslávnom katedrálnom chráme v Michalovciach za účasti veľkého množstva veriacich miestnych i z okolia sa konali slávnostné veľkonočné bohoslužby. Slávnostnú archijerejskú sv. liturgiu odslúžil Preosvietený vladyka Cyril za asistencie d. o. prot. J. Chomu a d. o. Štefana Horkaja a za prislúhovania posluchárov PBF z Prešova br. Greša a Mandzáka. Prítomní veriaci si s veľkým záujmom a pozornosťou vypočuli Veľkonočné poslanie Posvätnej synody pravoslávnej cirkvi v Československu k veriacim a duchovenstvu, ktoré prečítal d. o. Štefan Horkaj. Po ukončení bohoslužieb vykonal Preosvietený vladyka tradičné svätenie pásch a blahoželal veriacim k veľkému sviatku Paschy Christovej.

● Dňa 31. marca 1975, na Veľkonočný pondelok, Preosvietený vladyka Cyril slúžil archijerejskú sv. liturgiu v katedrálnom chráme v Michalovciach za spoluslúženia d. o. prot. Jána Chomu a d. o. Štefana Horkaja a prislúhovania spomínaných bratov bohoslovcov a za prítomnosti veľkého počtu veriacich. Kázal d. o. prot. Ján Choma. Po myrovaní a večierni a tradičnej obchôdzke okolo chrámu s čítaním sv. evanjelií Preosvietený vladyka Cyril udelil prítomným svoje arcipastierske požehnanie.

(M. S.)

Ešte z pohrebu br. Juraja KONTULA, kurátora pravosl. cirkevnej obce Zemplinska Široká (Rebrín)

Posmrtné spomienky

Dňa 29. augusta 1974 odovzdal svoju dušu Stvoriteľovi vo veku 80 rokov brat Nikolaj ŠMAJDA, kurátor chrámu Zosnutia Presvätej Bohorodičky vo Vojtovciach. Za kurátora ho zvolili veriaci ešte ako tridsaťročného a odvtedy verne slúžil svojej cirkvi. Dlhé roky bol aj kostolníkom a nezradil svoju sv. pravoslávnu vieru ani v pohnutých rokoch 1968/69. Za jeho vernú službu dal mu Boh i blaženú smrť. V deň chrámového sviatku Uspenija 28. augusta 1974, hoci s ťažkosťami, prišiel ešte do sv. chrámu, kde sa vyspovedal a prijímal. Na druhý deň odovzdal dušu Bohu. Pohrebné obrady vykonali d. o. Ján Kačmár, d. o. Andrej Želizňák a d. o. Peter Cuper.

Veríme, že za príkladnú službu Bohu bude brat Nikolaj Bohom odmenený životom večným.

Vičnaja jemu pamjať!

Dňa 7. februára 1975 uplynul rok od smrti brata MICHALA HUDAČKA, dlhoročného kurátora pravoslávnej cirkevnej obce Nižná Rybnica. Nebohý bol dobrým kresťanom a vzorným občanom. Bol priamym účastníkom odboja, za čo bol niekoľkokrát vyznamenaný. Nemenej aktívne sa podieľal aj na živote pravoslávnej cirkvi v rodnej obci, najmä pri oprave chrámu a fary. Svoju lásku k pravoslávnej cirkvi dokázal i svojím neochvejným postojom v krízových rokoch 1968/69, keď spolu s celým kurátorským zborom ostal verný pradedovskej pravoslávnej viere.

Spomíname na brata Michala a prosíme Všemohúceho, aby

ho za jeho usilovnú prácu na poli cirkevnom a občianskom, odmenil večným životom vo svojom kráľovstve.

Blaženyj pokoj i vičnaja pamjať!

Životné jubileum

V týchto dňoch sa dožil brat MICHAL KASONI zo Zemplínskeho Jastrabia 77 rokov svojho života. Brat Michal 42 rokov vykonával funkciu pravoslávneho kostolníka, dnes je predplatiteľom a rozširovateľom našej cirkevnej tlače. Do ďalších rokov jeho života mu prajeme veľa Božieho požehnania.

Na mnohaja i blahaja lita!

NA NAŠU CIRKEVNÚ TLAČ DAROVALI:

Mária Bajužiková Kčs 20.—, vd. Kostovčiková Kčs 30.—, vd. Lukáčová Kčs 50.—, všetky z Dúbravky, Mária Halaburková, Stakčín, Kčs 25.—, Anna Roškova, Stakčín, 100.—, Bohuznáma z Ruskej Poruby Kčs 25.—, vd. Mária Serbaková, Úbrež, 20.—, rod. Chomová, Oreské, okr. Michalovce, 25.—, rod. Deložická, Sečovce, 10.—, rod. Hamzová, Vojčice, 10.—, Mária Maľcovská, Drienica, 25.—, Bohuznáma z Úbreža Kčs 50.—, Anna Heverová Veľké Revištia, 25.—, Mária Jenčíková, Veľké Revištia, 25.—, veriaci zo Slávkoviec, okr. Michalovce: rod. Brejdová Kčs 20.—, Bohuznáma rodina 20,—, Bohuznáma rodina 20.—, Bohuznáma rodina 20.—, Jozef Sarvaš, Byšta, okr. Trebišov, 50.—, Zuzana Gemerová, Palín, okr. Michalovce, 20.—, d, o. Ján Bieloruský, Prešov, 30.—, Anna Kršňáková, Brezno, 20.— a Mária Volková, Brezno Kčs 20.—

CHRISTOS VOSKRESE! Pri príležitosti sviatku sviatkov — vzkriesenia Isusa Christa, dovoľujeme si zaželať všetkým našim cteným čitateľom, darcom na našu tlač a všetkým pravoslávnym veriacim, aby tieto veľké sviatky prežili pokojne a radostne.

Redakcia

VOISTINU VOSKRESE!